

## AHİRET İNANCININ PRATİK YANSIMALARI

**Prof.Dr.Temel YEŞİLYURT**

Erciyes Ü. İlahiyat Fakültesi

**Mehmet TAŞDELEN**

Erciyes Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kelam A.B.D Doktora Öğrencisi

**Abstract:** *The main elements of the Muslim faith is the faith in the Hereafter and it constitutes one of the basic subjects of the Qur'an. This shows the importance of this subject to us and how to build a balance between the world and the next. Belief is a inalienable phenomenon for human beings. This belief will give peace and happiness the human beings on the world and after death and will have give beneficial consequences in the Hereafter. Because believing to a life after death is one of the main sources for man's happiness in this world Believe in the Hereafter are giving the idea that human beings are not alone on the world. Because we are responsible of our acts in the World, this belief says us how to live in this World. This article focuses on the effects of belief in hereafter on human life on the World*

**Keywords:** *Hereafter, faith, human, world, death, creation, life.*

### GİRİŞ

Yeryüzünde halife olarak var edilen insan; bütün yaratıklardan üstün kılınmış, şan ve şeref sahibi bir varlıktır.<sup>1</sup> İbadet etmesi için yaratılan, ilahi emaneti yüklenen, daha dünyaya gelmeden Allah'ın Rab oluşunu kabul eden insan, akıl ve vicdan ile donatılmış,<sup>2</sup> din konusunda kendisine rehberlik etmesi için peygamber ve kitaplar gönderilmiştir.

Din, insanlık tarihi ile başlamış, insanla beraber devam etmekte ve öyle görünüyor ki insanla beraber var olacak bir kurumdur. Bu sebeple tarihin hiçbir devrinde inançsız topluluğa rastlanmamıştır. Tarihi devrelerde olduğu kadar tarih öncesinde de insanoğlunun bazı inançlara sahip olarak yaşadığı, yapılan tüm ilmi araştırmalardan anlaşılmaktadır. Bütün bunlardan, toplumu ayakta tutan temel esaslardan birinin din olduğu açıklık kazanmıştır. Bunun yanında felsefe, hukuk,

<sup>1</sup> İsra, 17/70; Elmalılı M.Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Çelik-Şura Yay. İstanbul, 1993, V, 343; Abdurrahman Kasapoğlu, *Kur'an'da İnsan Psikolojisi*, Yalınzkurt Yay. İstanbul, 1997, s.57-70.

<sup>2</sup> Bkz. Zariyat, 51/56; Ahzab, 33/72; A'raf, 7/172; Maide, 5/100; Şems, 91/7.

ahlak gibi bazı beşerî ilimlerinin kaynağının da din olduğu kabul edilmektedir. Nerede insan varsa orada hak veya batıl bir din var olmuştur.

Dinin tarifine baktığımızda birçok tanımı yapılmakla beraber<sup>3</sup> özetle şöyle diyebiliriz. Din, akıl sahiplerini peygamberin bildirdiği şeyleri kabule çağıran ilahi bir kanundur.<sup>4</sup> Bu ilahi kanunun ana amacı insanın maddi ve manevi yönden geliştirmek ve onu ahiret mutluluğuna hazırlamaktır. Bunun yolu da sağlam bir dini inançtan geçmektedir. Sağlam bir dini inancın olmazsa olmazlarından biri de yaptıklarının karşılığını göreceği ahirete imandır. Böylesi bir imana sahip olmak ve yaptıklarının hesabını vereceğini bilme şuuru insanın dünya hayatına bakışını da etkileyecek ve mutluluğuna katkı sağlayacaktır.

### **Ahirete İman Neden Gerekli?**

Allah'a iman, iman esaslarının en başta gelenidir ve bundan dolayı insanoğlundaki din ihtiyacının içerisinde yer alan konuların en başta geleni de Allah'a imandır.

Din ve ölüm gerçeği, tarih boyunca bütün insanlığı meşgul etmiş bir konudur. İşte bu açıdan ölüm ötesi hayatın kelam, psikoloji ve felsefe disiplinler yönünden ele alınıp değerlendirilmesi, günümüzün çağdaş toplumları açısından da büyük önem taşımaktadır. Çünkü ölüm sonrası yaşam, ölüm kaygısı ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişki, egzistansiyel(varoluşcu) bir değer ifade etmektedir. Bu sebeple Kur'an'da önce ölümün sonrada hayatın zikredildiği şu ayet çok çarpıcıdır: "Ölümü ve hayatı yaratan Allah'tır."<sup>5</sup> Niçin önce hayat değil de ölüm başa alınmıştır? Aslında hayata anlam katan, hayatı yaşanılır kılan ölüm duygusudur. Ölüm olgusunu içselleştiren bir birey, hayatını disipline eder ve hayatının bir gayesi olur. Diğer taraftan ahiret inancı, Allah'a rağmenliği besleyen duyguların etkisinde gelişen negatif dünyevileşmeyi aşmada insana yardımcı olur. İnsan özgür iradeye dayalı yaratılış gereği, bir yerden daha iyi bir yere yolculuk edebilen bir varlıktır. Zaferi önemseyen insanlar, maddi olanın peşinde koşarlar. Seferi önemseyen insanlar, manevi olanın, manevi hazzın, oluş ve tekamülün peşinde koşarlar. İnsanı insan kılan şey, yolda olduğunun bilincinde olması, hayatı bir bütünlük duygusuyla

<sup>3</sup> Bkz. Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ocak Yay. Ankara, 1993, s.5-7; Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi*, TDV Yay. Ankara, 1996, s.69-70; Günay Tümer, *DİA, "din"*, XI, 316.

<sup>4</sup> Seyyid Şerif Cürçani, *Ta'rifat*, Dar'ul-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995, s.105.

<sup>5</sup> Mülk, 67/2.

yaşaması, maddi olanı bütünüyle elinin tersiyle itmemesi, ama asıl olanın ruhun arayışı olduğunu fark etmesidir.<sup>6</sup>

Ahiret, “ilk, önce” manasındaki evvel kelimesinin mukabili ve “son” anlamındaki ahirin müennes şekli olup başta İslamiyet olmak üzere ilahi dinlerde “dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ölüm sonrası hayat” diye tanımlanır. Kur’an’da yaklaşık 110 yerde geçer.<sup>7</sup> Ahiret, İslam dininde genelde altı noktada özetlenen iman esaslarının üçe indirgenmesiyle meydana gelen üç temel esasın (usul-ü selase) birini teşkil eder. Hatta birçok ayette Allah’a imanla birlikte ve hemen onun akabinde yer alır, daha hayırlı ve devamlı olması yönüyle ayetlerde ahiretin dünya hayatına göre önceliği vurgulanır.<sup>8</sup>

Kur’an’da ahiret vurgusunun çok olması, konunun önemini vurgulamak, sorumluluk duygusunu pekiştirmek, dünya ile ahiret arasındaki psikolojik mesafeyi kısaltarak müminin ruhunu yüceltmek ve hayatını ebedileştirmek gibi hedeflere yönelik olduğunu söylemek mümkündür. Birçok surede kâinatın, özellikle insanın yaratılışından, evrenin idare edililişinden ve hayatın akışından bahseden ayetlerle, ahiret hayatını tasvir eden ayetler yan yana yer almıştır.<sup>9</sup> Kur’an’ın tasvirine göre dünya hayatı bir oyun ve eğence, bir süs ve öğünüştür; mal, evlat ve nüfuz yarışıdır. Netice itibariyle o geçici faydalanış ve aldanış vesilesidir. Asıl hayat ahiret hayatıdır, huzur ve sükûn sadece ölümsüz âlemedir.<sup>10</sup>

Dünyaya gelişinde pek aciz bir canlı olan insan, hayatının daha sonraki devrelerinde fizyolojik ve psikolojik yönden gelişip tabiatın en mükemmel varlığı haline gelir. Ondaki ruhi ve fikri gelişme devam ederek kendisinde ebediyet duygusu meydana getirir. İnsanın, iyi düşünmeden, ilk bakışta yok oluş gibi telakki ettiği ölümden korkması veya öbür âleme inanmayanlarla ona hazırlıklı olmayanların ölümden ürkmesi de bu ebediyet duygusuna bağlanabilir.<sup>11</sup> O halde daha mükemmel ve ölümsüz bir âlem olan ahiretin varlığını benimsemek insanın tabii yaratılışında bulunan bir özelliktir. Ancak dünya hayatının cazibesi, kişinin fitratındaki ölümsüzlük duygusunu unutturup tabiatındaki seyri durdurabilir.

<sup>6</sup> Ramazan Altıntaş, *İslam’da Ahiret İnanıcı (Sempozyum)-Sunuş*, Cumhuriyet Ün. İlahiyat Fak. Sivas Yay. Sivas, 2007, s.5

<sup>7</sup> Topaloğlu, Çelebi, *a.g.e. “ahiret”*, s.18.

<sup>8</sup> Çağfer Karadaş, *İslam’da Ahiret İnanıcı (Sempozyum)*, Cumhuriyet Ün. İlahiyat Fak. Sivas Yay. Sivas s.62; Veysel Güllüce, *Kur’an-ı Kerim’de Ahiret İnanıcının Temelleri*, Ekev Yay. Erzurum, 2001, s.67.

<sup>9</sup> Bkz. Mülk, İnsan, Mürselat, Nebe’, Tarık, A’la sureleri.

<sup>10</sup> Bkz. Ankebut, 29/64; Mü’min, 40/39; Hadid, 57/21.

<sup>11</sup> Topaloğlu, “Ahiret”, DİA, I/544.

İnsanın yaratılışına, kabiliyetlerine dikkat eden, onun ebedi bir âlem için yaratıldığını anlayacaktır. Nasıl ki, balina gibi büyük bir balığı küçük bir havuzda çırpınır bir vaziyette gören bir insan, o balığın o havuza ait olmadığını, okyanuslara ait olduğunu hemen anlarsa, işte insanoğlunun fitratı, istidatları başka bir yer için yaratıldığına delil olmaktadır. Çünkü burada onların çoğuna ihtiyaç yoktur. Hatta pek çok istidat ve kabiliyet, hissiyat ve latifeler, yaratıldıkları gayeye yöneltmedikleri takdirde, çok defa insanın dünyasını karartmakta, başına bela olmaktadır. Mesela insanın geçmiş lezzetlerini düşünmesi, geleceğinden endişe etmesi, dünyaya karşı aşırı hırs ve bağlılığı, buna karşılık tatmin olmaması, onun dünyasını karartmakta, hayatının tadını kaçırmaktadır. Demek ki, bu duygular ve latifeler insana dünya hayatında ahireti kazanmak için verilmiştir.<sup>12</sup>

Her insanın en çok arzu ettiği ebedi yaşama arzudur. Çünkü beka fikri insanlarda fitri olduğu için, ölümü müteakip cesedin bozulduğunu ve aslına dönüştüğünü gören insanoğlunu, ebedilik arzusu bir hayli meşgul etmiştir. İnsan ölümden sonraki âlemde ebedi yaşamayı arzuladığı gibi bu dünyada da eserleriyle ve hatırasıyla ebedi olarak yaşamayı ve sevenleri tarafından unutulmamayı arzulamaktadır. Bunun yanında ebedi hayatı bulamayan ve ahirete de inanmayan kimseler, bir hakikate dayanmayan çeşitli hayaller ve evhamlarla bazı şeylere beka süsü vererek kendilerini avutmaya çalışırlar. Nitekim krallar, büyük insanlar, hatta herkes, isimlerinin kitaplarda, sağlam yapılarda ebedileşmesini isterler. İnsanoğlu ab-ı hayat efsanesini<sup>13</sup> işte bu ebedilik isteğiyle meydana getirmiştir. Mısır Firavunlarının biçare insanlara bin bir eziyetle yaptırdıkları piramitler de bu gayeyle inşa ettirilmiştir.<sup>14</sup>

Kur'an'ı Kerim'de insandaki ebedi yaşama arzusuna işaret eden pek çok ayeti kerime vardır. Bir kaçını şöyle sıralayabiliriz: İlk insan olan Hz. Âdem'in ebedi yaşama arzusuna sahip olduğu ifade edilerek, bu arzunun bütün insanların otak yönü olduğuna işareten: “Şeytan ona vesvese verdi, dedi ki, ey Âdem! Sana ebediyet ağacını ve bitip tükenmeyen mülkü göstereyim mi?”<sup>15</sup> Başka bir ayette: “De ki, kendisinden kaçmakta olduğunuz ölüm, mutlaka size erişecektir...”<sup>16</sup> denilerek, insanın ölümden korkup kaçtığı, ebedi hayatı istediği ifade edilmiştir. Diğer bir ayet-i Kerimde de: “Devamlı kalacağınız ümidiyle sağlam binalar mı ediniyorsunuz?”<sup>17</sup>

<sup>12</sup> Güllüce, a.g.e. s.289.

<sup>13</sup> Ab-ı hayat: İçeni ölümsüzlüğe kavuşturduğuna inanılan efsanevi su. Bkz. Ahmet Yaşar Ocak, “Ab-ı hayat”, DİA, I/1.

<sup>14</sup> Süleyman Toprak, *Ölümden Sonraki Hayat*, Esra Yay. Konya, 1997, s.19-20.

<sup>15</sup> Ta-ha, 20/120.

<sup>16</sup> Cum'a, 62/8.

<sup>17</sup> Şuara, 26/129.

şeklinde insanoğlundaki ebediyet duygusunun varlığına işaret ediyor.<sup>18</sup> İnsanı, kendisine hayatı yaşanmaz hale getiren ölüm korkusundan kurtaran ve ruhunda, fitratındaki ebedilik arzusunu bütünüyle tatmin eden, ancak ahiret inancı olmuştur.

Ahiret inancı insanın yaratılışı gereği olan, maddi bedeninin yanı sıra psikolojik yapısının da gerektirdiği bir inançtır. Bunun için ahirete iman insanoğlu için gereklidir.

### **AHİRETE İMANIN PRATİK YANSIMALARI**

Ahirete, öldükten sonra dirilip dünyada işlenen amellerden hesaba çekileceğine, cennet ve cehenneme inanmanın bu dünya hayatında pek çok tezahürleri, fayda ve neticeleri vardır. Dünya hayatını gerçek yönüyle tasavvur etmek ancak bu imanın sayesinde mümkündür. Çünkü insan fitratına uygun olan İslam Dinindeki ahiret fikri, yalnız ahiret günü için değildir. Dünya ile ahiret birbirine bağlıdır. Dünya ahiretin tarlası ve ahiret için olduğu gibi, ahiret de dünya için, bu dünyanın nizam ve düzeni içindir. İnsan ahiretini dünyada kazandığı gibi, dünyasını da ahirete olan imanını sayesinde ve ölçüsünde düzeltir ve mamur eder.<sup>19</sup>

Ahirete imanın bu dünya hayatına pratik yansımaları diyebileceğimiz faydaları pek çoktur. Ancak bunların hepsini detaylı bir şekilde bu kısa çalışmamızda ele almak mümkün değildir. Bu sebeple tespit edebildiğimiz kadarıyla ahirete imanın pratik yansımalarını şu şekilde sıralayabiliriz:

#### **1- İnsanın Fitratına Uyumunu Sağlar**

İnsanın yaratılışı ebediyeti ister ve ebed için yaratıldığına işaret eder. Çünkü insandaki bir takım manevi duyguların sadece bu dünyadaki geçici şeylerle doyurulması mümkün değildir. Bu duyguların tam tatmini ile mutmain olur ki buda ahirette ebediyet ile mümkündür. Sokrat (m.ö.399), mutluluğu: “İnsanın kendi kendisiyle uyum halinde olmasıdır”, diye tanımlamıştır. İnsanın kendi kendisiyle uyum içinde olabilmesi için ölümden sonraki hayata da inanması gerekir. Çünkü insan fitraten yokluktan hoşlanmaz ve ebedi olarak var olmak ister. Ölümle yok olmak insanın en büyük korkusudur. Başka bir filozofun dediği gibi, eğer Allah ve ebedi hayat olmasa insanlar kâinatı ve kendi doğum günlerini lanetle yad etmeğe mecbur kalırlar. Ama Allah ve ebedi hayatın mevcudiyeti kabul edilince hayat iyilik, hayır ve saadetten; dünya da güzel ahlakın kemalinden, saadet ve faziletten, sonsuz bir kutsiyetin yükseldiği bir yerden ibaret olmuş olur.<sup>20</sup>

<sup>18</sup> Ayrıca bkz. Nisa, 4/78; Hicr, 15/82; Hümeze, 104/3; Kehf, 18/35-36.

<sup>19</sup> Bkz. Bakara, 2/130; Al-i İmran, 3/45; Nisa, 4/77; Maide, 5/33; Tevbe, 9/38; Ra'd, 13/26.

<sup>20</sup> Toprak, *a.g.e.*, s.25.

Cenab-ı Hak, insanların atası olan Âdem(as)'i "kendi eliyle" yarattığını, ona ruhundan üflediğini ve onu meleklerin secdesine vesile kılıp yeryüzünde kendi halifesi tayin ettiğini beyan etmektedir.<sup>21</sup> Bu manada Allah'tan gelen insanın fena bulmayıp yine ona dönmesi kaçınılmaz bir sonuçtur. Yaratılış hikmetini unutmayan ve insanlık şuurunu yitirmeyen kişinin ruhu bundan başka bir şeyle tatmin bulamaz<sup>22</sup>. Bunun için ahirete iman yaratılışın gereğidir.

Ölüm korkusu nasıl insanın en temel korkusu ise, ölümsüzlük ya da sonsuzluk arzusu da en temel arzudur. İnsan da gerçek bir ebedi yaşama, sonsuzca hayat sürme isteği vardır. Bir olgu olarak ölümün evrenselliği ne kadar gerçekse, bir duygu ve arzu olarak ölümsüzlük isteği de o ölçüde evrensel bir psikolojik gerçektir. Ölümlü varlık yapısına rağmen insan sonsuza kadar kesintisiz yaşama, hiç yok olmama duygu ve arzusuna sahiptir.<sup>23</sup> İnsanı daima korkutup ürktüren, endişelendirip rahatsız eden şey hayatın sürüp gideceğine inanmak değil, onun bir yerde son bulacağını hissedip düşündürmektir. Bu yüzden insan nefsi yok olmaktan korkmuş, bunun yerine ebediyen yaşama arzusuyla yanıp tutuşmuştur. Bunu ifade eden bir filozof da, ebedi hayat olmazsa hiçbir şeyin insana, hiçlik kadar korkunç görünmediğini ifade eder.<sup>24</sup>

Ahiret inancı olan kişiler, yok olmanın korkunç ve hayatın tadını kaçırıcı sıkıntısından kurtularak, varlıklarının ve insani değerlerinin devamlılığını güvence altına almış olmaktadır. Böylece ölümden sonrada devam eden sonsuz bir hayat fikri ve inancı, her şeyden önce bireyin şahsi kimliğinin asla yok olmayacağı, tam bir insana yakışır bir şekilde arzuladığı sonsuzluğa ulaşacağı müjdesini vermektedir.

## **2-İnsana Yaşama Ümidi Verir Ve Hayatı Kolaylaştırır**

Ahiret inancının insana sağladığı faydalardan biri de ümitleri yenilemeye, elemeleri hafifletmeye, karşılaşılan zorlukları yenmeye en büyük yardımcı oluşudur. Çünkü bu iman, insanı karşılaştığı her türlü musibetlere tahammül etmeğe, engelleri aşmaya ve başına gelen felaketler karşısında ümitsizliğe düşmemeye çağırır. Bu imanı, kişiye başa gelen musibet Allah'tan olduğunu ve yaşadığı sıkıntıların ahirette kat kat karşılık bulacağını telkin eder. Bu nedenle de dünya sıkıntılarında dolayı ümitsizliğe düşmemize engel olur.<sup>25</sup>

<sup>21</sup> Bkz: Bakara,2/30; Sad, 38/71-75.

<sup>22</sup> Topaloğlu, "Ahiret" I/545.

<sup>23</sup> Hayati Hökelekli, *İslam'da Ahiret İnancı(Sempozyum)*, Cumhuriyet Ün. İlahiyat Fak, Sivas Yay, Sivas, 2007, s.139.

<sup>24</sup> Hökelekli, *İslam'da Ahiret İnancı*, s.144.

<sup>25</sup> Toprak, *a.g.e.*, s.29.

Hayat insanı birçok acıyla, sıkıntıyla, dert ve ızdırapla, hayal kırıklığıyla karşı karşıya bırakır. Hayatın yüküne katlanabilmek kolay değildir; bunun için hafifletici ya da direncimizi güçlendirici araçlara ihtiyaç duyarız. Dini inançların, özellikle ahiret ve kader inancının, acıları teselli etme ve acıdan korunma yolunda insana yardımcı olan güçlü bir etkiye sahip olduğu kabul edilen bir durumdur. Ahirete inanan insanın ümidi ve yaşama sevinci her zaman yenilenir. Her türlü musibetin, dert ve acının, mahrumiyetin geçici olduğu, ayrıca bunların anlamdan yoksun olmayıp, ilahi planın birer parçası olduğu, sabır ve rıza ile bunlara katlanıldığı takdirde ahirette bunların karşılığının verileceği kabul edilmesi insanı rahatlatır ve olaylarla başa çıkma gücünü artırır.<sup>26</sup>

Doğal afetler, sıkça karşılaşılan ve insanlara büyük kayıplar ve acılar yaşatan durumlardır. Allah ve ahiret inancı, başa gelen olumsuz olayları anlamlandırmada insana psikolojik destek sağlamak ve belirsizliğin sağlayacağı büyük boşluk duygusundan kurtarmakla kalmayıp, felaketlerin neden olduğu kayıplara ve acılara göğüs germe sürecine de katkılarda bulunmaktadır. Bu inançlar kayıpların kabullenilmesini kolaylaştırmakta ve felaketzedelere iyimserlik ve umut gibi ruh sağlığı açısından olumlu duygular kazandırmaktadır. Ahirete iman, doğal felaketlerde hayatını kaybedenlerin şehit olacağı öğretisi ve tevekkül anlayışı gibi manevi unsurlar, stresle başa çıkmada önemli bir psikolojik kaynak oluşturmaktadır. Bir felaket ortamındaki acılı insanlara ahiret inancı umut vermekte, geleceğe yönelik vaatlerde bulunarak, insanların içinde buldukları olumsuz koşulların stresini daha hafif hissetmelerini sağlamaktadır. Bu inançlar hayata küsmemeyi, ona umutla bakmayı telkin ederler. Bu nedenle inançlı insan kendisinde hayata tekrar sarılma, zorluk ve acılara göğüs germe gücü bulur. Böylece dini inançlar insan için bir güç kaynağıdır, onu hayata bağlayan bir sığınaktır.<sup>27</sup>

Eğer ahirete iman olmazsa bu gücünü kaybedecek ve zevkle yaşama isteği yok olacaktır. Buda insanın yaşama ümidini yitirmesi demektir. Böylece hayatın kolay değil zor bir şey olduğu düşüncesine sebep olabilecektir.

### **3-Kötülükleri Önler, İnsandaki Adalet Duygusunu Tatmin Eder**

Adalet ve hakkaniyet duygusu insanın çok önemli değerlerinden, çok köklü özlemlerindedir. Tarih boyunca insanlar, bunu gerçekleştirmek için çok mücadelelere girmişler. Fakat bu dünyadaki zulüm ve haksızlıkları, adaletsizlikleri kimi zaman sağlayamamışlar. Dünyada iyi insanlar da var kötü insanlar da vardır. Başkalarının hak ve hukukunu gözeten, adaletle davranmak isteyenler olduğu gibi istemeyenlerde vardır. Tam adaletin gerçekleşmesini engelleyen pek çok neden

<sup>26</sup> Topaloğlu, "Ahiret", I.545.

<sup>27</sup> Hökelekli, *a.g.e.* s.148-149.

vardır. İnsan tecrübesi bu dünyada her şeyin tam olarak karşılığını bulamadığını ortaya koymaktadır. İyi insanların birçoğu sıkıntı içinde yaşarken, kötüler refah ve bolluk içinde yaşamaktadırlar. Adaletin tam olarak tecelli edeceği bir dünyanın varlığına inanmak, adalet özlemi ve değerinin yerini bulması açısından olduğu kadar, insanın ahlaki çabalarının bir anlam ve değer ifade etmesi bakımından da önemlidir. Bunun için iyi ile kötünün, zalim ile mazlumun hesaplarının görüleceği bir alemin varlığına ihtiyaç vardır ki o da ahirettir. İnsan davranışları ancak ilahi mahkeme huzurunda değerlendirilmekle gerçek adalet sağlanabilir. Maruz kalınan haksızlıkların sonunda telafi edileceği, hiç kimsenin yaptığı kötülüklerin ve yanlışlıkların yanına kar kalmayacağı bir yargı gününe inanmak, insanlarda umudun ve sabrın önemli bir kaynağıdır.<sup>28</sup>

Nihai ve mutlak adaletin ancak ahirette gerçekleşebileceği, bu dünyanın bir “imtihan yeri” olduğu, herkesin sahip olduğu nimetlerden sorguya çekileceği bir hesap günü anlayışı, bireysel ve toplumsal sorumluluklarının yerine getirilmesi, huzur ve barışın sağlanması açısından çok büyük bir manevi destek sağlamaktadır. Bu inanç, bir yandan insanın yeryüzünde adalete dayalı ahlaki bir düzen kurma görevini hatırlatırken, öte yandan asıl mutlak adaletin ancak Allah tarafından ve ahirette gerçekleşebileceği gerçeğini dile getirmektedir.<sup>29</sup>

Diğer insanların hakkına riayet etmek, başkasının hakkına girmemek, aldatmamak ancak ahirete iman ile insanlarda kamil manada görülür. Ahiret aleminde olacak tam adalet inancı olmazsa insanın bu dünyada görmüş olduğu haksızlıklar karşısında yaşaması zorlaşacaktır.

#### **4-Hayata Anlam Katar-Sorumluluk Duygusunu Geliştirir**

Ahiret düşüncesi insana bu dünyada bir amaç ve hayat için bir anlam sunmaktadır. Ahiret yüksek değerleri temsil eder. Başka bir ifadeyle, dünya, hayatın salt maddi yönünü, sırf dünyevi kazanımları ve geçici tatminleri ifade ederken, ahiret bu hayatın öbür tarafına, yani hayatın daha yüce değerlerine, sonsuzca sürecek olan huzur ve tatmine işaret eder. Dünyevilik, insanın en büyük zaaflarından birisidir. Bütün çabalarını sırf maddi hayatın içine gömen, hemen gelene itibar edip, sonra gelecek olanı terk eden, kısa vadeli bir düşünce ve anlayış içerisinde hayatını tüketen insanlar gerçekte kendilerini avutmaktadırlar. Eğer insan, ölüm sonrasını da hesaba katan bir uzun vadeli bakış açısı geliştirebilirse, zihnini ve dikkatini hayatın yüksek gaye ve hedeflerine yöneltir ve içinde bulunduğu durumun kısacık beklentilerine dalmaz.<sup>30</sup>

<sup>28</sup> Topaloğlu, “Ahiret”, I/546.

<sup>29</sup> Hökelekli, *İslam'da Ahiret İnancı*, s.154-155.

<sup>30</sup> Hökelekli, *İslam'da Ahiret İnancı*, s.146-147.



Ahirete iman, insan davranışları için bir yön ve hedef belirler. İnsan ancak nereden geldiği ve sonuçta nereye gideceğinin bilgisine sahip olduğu ölçüde kendisine bir gaye ve hedef belirleyebilir. Dünyada yaratılış amacının ne olduğunu anlar.<sup>31</sup> Dünya hayatını açan, ölüm sonrasına yönelik hedefler göstererek, kişide güçlü bir amaçlılık duygusu verir ki, sağlam bir kimlik duyusunun gelişimi açasından bu son derece önemlidir. Böyle bir düşünceден yoksun insanlar için hayat boş ve anlamsızdır. İnsan yaşamının amacı ve anlamı sorusu sayısız kere sorulmuş ama hiçbir zaman doyurucu bir cevap alınmamıştır.<sup>32</sup>

İslam akaidinin üç temel esasından birini teşkil eden ahiret inancı ayrıca insanda sorumluluk duygusu meydana getirmekte ve bu yönüyle hem hukuki hem de ahlaki müeyyide olmaktadır. İnsan melekler gibi masum bir varlık olmayıp rahmani duygularının yanı sıra nefsani ve şeytani dürtüşlere de açıktır. Rahmani çizgiden ayrılmaması için müeyyideye ihtiyacı vardır. Ahirete iman bu müeyyideyi temsil etmektedir. Bu imana göre kişinin bütün hareket ve davranışları kayıt altına alınmaktadır ve ölümden sonra başlayacak olan ebedi alemde bu davranışların ceza veya mükafatı görülecektir.<sup>33</sup> Bu durumda insan hayatı boyunca yaptıklarını ve yapmadıklarını çok açık bir şekilde önünde bulacağı, iyilik ve kötülüklerin tartılacağı<sup>34</sup> ve en küçük bir iyilik veya kötülüğün karşılığının görüleceği,<sup>35</sup> en ufak detayına kadar tutulmuş olan amel defterlerinin herkesin eline verileceği<sup>36</sup> bir ahiret inancı, kuvvetli bir sorumluluk duygusu kazandırır.

Bu sorumluluk duygusuyla insan yaptığı veya yapacağı her fiilinin, hatta düşüncesinin bile sonucunu düşünerek hareket eder.

##### 5- Dünya ve Ahiret Dengesini Sağlar

Ahirete imanı olan kişide ölüm korkusunun getirdiği tedirginlik azdır. Çünkü o, insanın bu dünyaya geçici zevkler peşinde koşarak ebedi hayat hazırlığını unutmak için değil, ebedi saadeti kazanmak için geldiğini bilmektedir. Geçici olan dünyevi emellerin yanında ebedi olan ruhani arzuları yerine getirmeye de çalışmaktadır. Bu ise hayra ve fazilete giden bir yoldur. Ebedi hayat inancına sahip olmayan bir kimse, her gün hayat takviminden bir yaprak kopardığı zaman ölüme, unutulmaya, toprak olup mahvolmaya gidiyorum düşüncesi, kalbine bir ok gibi saplanır ve onu, tarifi mümkün olmayan bir ızdıraba sokar. Aynı zamanda bu korku,

<sup>31</sup> Zariyat, 51/56.

<sup>32</sup> M.Said Aydın, *Din Felsefesi*, Selçuk Yay. Ankara, 1997, s.184.

<sup>33</sup> Topaloğlu, "Ahiret", I/546; Topaloğlu-Çelebi, a.g.e. "ahiret", s.19.

<sup>34</sup> Karia, 101/6-9.

<sup>35</sup> Zilzal, 99/7-8.

<sup>36</sup> İsra, 17/71; Vakıa, 56/27-44; Hakka, 69/19-29.

onun zevkle çalışıp faydalı olmasına da mani olur. Ölümü büyük bir korku ile bekler. Bu sebeple o, hep kendini ve akibetini unutmak ister, akibetini unutturacak meşgaleler arar. Halbuki ahiret dediğimiz ebedi hayata, iyi amelleri sayesinde oradaki ebedi saadete kavuşacağına inanan bir kimse, bu inancın verdiği manevi enerji ile hayata atılır. Ve ölümü korkarak değil, ebedi saadete ve sevgiliye kavuşturucu bir müjdecisi olarak karşılar.<sup>37</sup>

Dünyada tüm insanların müşahedesine açık en önemli iki olay doğum ve ölümdür. Ölüm kaçınılmaz bir şey olduğuna göre ona verilecek anlamın, kişinin bireysel ve toplumsal hayatında çok önemli yönlendirici etkiler meydana getireceği kolaylıkla ifade edilebilir. Bu vereceği anlam da o insanın ölüme bakış açısına göre değişir. Eğer ölümü, alemi ahirete bir geçiş, bir terhis şeklinde görürse elbette korkusu olmayacaktır. Bu da ahirete imanının kişide tezahürüne bağlıdır.

Ölüm genel olarak insanlarda korku ve kaygı uyandıran bir etkiye sahiptir. Ölüm korkusu gerek hemen hemen her insanda varlığını hissettirmesi, gerekse şiddet ve tesirinin kuvveti bakımından diğer bütün korkulardan ayrılır. Yaşadığımız bütün korkuların temelinde sadece ölüm korkusu olduğu, ölüm korkusunun diğer bütün korkuların anası olduğuna dair görüşler vardır. Bu korku uyandırıcı ve ürkütücü tabiatı dolayısıyla ölüm gerçeği ile karşılaşmak ve onu kabullenmek çoğu insan için oldukça zor bir durumdur. Bu yüzden, ölümü hiç düşünmemek, yokmuş gibi yaşamak ya da ölüm sonrasını bir hiçlik olarak varsayıp, hayatın zevkini çıkarmak düşüncesiyle hareket eden kimi insanların, ölüm gerçeğini reddedici bir tutum geliştirdikleri görülmektedir. Cinsellik, refah ve mutluluğun hakim olduğu çağdaş dünyada, ölümü hatırlatan ve hatırlatabilecek olan her şeyden uzak kalma çağdaş bir davranış biçimi halini almıştır. Adeta ölümü gizlemek, farkında olmamak, aşırı meşguliyetlere girerek unutmak, hatta kendisinden bahsedilmesinin yasak olduğu bir tabuya dönüşmüştür. Ama böyle bir tutum içine girme, ölümden kaçarken ölüme karşı, ölü taklidi yapmaktır. Bu da bir çözüm gibi görünse de aslında insanın içinde daima kendisini kemiren bir yılan gibi olur ve o kişiyi kemirir.

Araştırmalar, güçlü bir dini uyuma sahip olanların ve samimi dindarların, ölümü daha kolay kabul ettiklerini göstermektedir. Dindarlığın bir tezahürü olan ahirete iman ile ölümün bir yok oluş, korkulması, kaçınılması gereken bir şey olarak değil de, hazırlığını bu dünyada yaptıktan sonra ebedi, saadetli bir aleme geçiş şeklinde görür. Bu durumda dindarlık düzeyi ölüm kaygısını, ölüm kaygısı da dindarlık düzeyini etkilemektedir. Fakat sonuçta Allah inancı ve beraberinde Ahiret

---

<sup>37</sup> Toprak, *a.g.e.* s.30.

inancı, ölüm korku ve kaygısını azaltıcı, ölüm ötesi ile ilgili umutları artırarak kişiyi rahatlatıcı bir işlev de görmektedir.<sup>38</sup>

Ahirete iman insana böyle ebedi hayata hazırlığa sevk ederken bunun yanında dünyadan da tamamen küstürmemektedir. Kur'an'a baktığımızda, diğeri ilahi kitaplarla mukayese edilemeyecek kuvvette ahiret akidesini telkin etmektedir. Bunun yanında İslamiyet, dünyadan da el etek çekmeyi hiçbir zaman tasvip etmemektedir. Dünya başlangıç, ahiret sonuç olduğuna göre ikisi arasında denge kurmak gereklidir. İnsan ahirete hazırlanırken dünya nimetlerinden istifade etmeyi de unutmamalıdır.<sup>39</sup> Önemli olan, dünyanın cazibesine kapılıp ahiret saadetini ihmal etmemektir. Çünkü, dünya ahirete nisbetle geçici ve değersiz bir metadan ibarettir.<sup>40</sup> Ahiret yurduna gelince, asıl hayat, huzur ve sükun oradadır.<sup>41</sup>

Dindeki ahiret inancı, bir yandan uhrevi sorumluluk şuuruyla insanın ahlaki gelişmesine katkıda bulunurken öte yandan ölüm korkusunun insan psikolojisi üzerindeki tahrip edici etkisini önler.<sup>42</sup> Böylece dünya ve ahireti beraber götürme melekesi kazandırır.

### 6-Toplum Üzerine Etkileri

Ahirete, öldükten sonra tekrar dirilip dünyada işlenen amellerden hesaba çekileceğine, cennet ve cehenneme inanmanın bu dünya hayatında pek çok faydalarından biri de insanın hayatında geçirdiği dönemleri anlamlı kılmasıdır. Yani ahirete iman, insan hayatının her safhasında, çocukluk, gençlik ve ihtiyarlık devrelerinde, aile, cemiyet, millet ve devlet hayatında kendini hissettirir.

Bunu şöyle örneklendirebiliriz: Kardeşi vefat etmiş küçük bir çocuğa "kardeşin cennete gitti, cennetin bir kuşu oldu" demek o çocuk için ne kadar teselli verici bir inanıştır. Gençleri, gençlik hevesatından, taşkın davranışlarından kurtarmanın, engellemenin yolu ve en tesirli yöntemi de ahirete iman ve cehennem korkusudur. Ölüme yaklaşmış, bir ayağı çukurda olan ihtiyarları hayata bağlayan, onları sıkıntılarından uzaklaştıran veya en aza indiren tek teselli kaynağı, kabrin ötesidir, kendilerini bekleyen ebedi gençlik ve saadete olan imanlarıdır. Hastaları, sakatları, müşkil durumda kalmış, zulme maruz kalmış insanları gerçek manada teselli edecek tek şey de, ahirette görecekleleri ecir ve mükâfata olan imanlarıdır.<sup>43</sup>

<sup>38</sup> Hökelekli, *İslam'da Ahiret İnancı*, s.142-143.

<sup>39</sup> Kasas, 28/27.

<sup>40</sup> Ra'd, 13/26.

<sup>41</sup> Ankebut, 29/64; Mü'min, 40/39.

<sup>42</sup> Tümer, *DİA*, "din", XI, s.317.

<sup>43</sup> Güllüce, *a.g.e.* s.315.

İnsanı iyilikler yapmaya, cömertliğe, yardımlaşmaya teşvik eden, kötü huy ve davranışlardan uzaklaştıran en önemli amil, ahirete imandır. İnsanın hayatına her yönüyle ufuk açan, geçmiş ve gelecekle bağını sağlayan, hayatına hayat katan şey ahirete imandır. Bir Müslümanın din, iman, millet için ölünceye dek savaşıp şehitliği göze alması<sup>44</sup> yine ahirete imanın neticesidir.

Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette ahirete inanan ve inanmayanın özellikleri dile getirilerek, ahirete iman etmenin insanı gerçek manada insan yaptığına, inanmamanın ise, insanlıktan uzaklaştırdığına dikkat çekilmiştir.

Örneğin; birçok yerde faziletli amellere teşvik edilirken bu akideyle irtibat kurulmuştur.<sup>45</sup> Müslümanları Allah yolunda mücadeleye davet, Allah yolunda musibet ve belalara karşı sabrı tavsiye edilirken<sup>46</sup> sadaka vermeye teşvik edilirken,<sup>47</sup> nefsin kötü arzularından men edilip<sup>48</sup> iyi amellere teşvik edilirken,<sup>49</sup> dünyanın geçici oluşu anlatılırken,<sup>50</sup>... hep ahirete iman dile getirilmiştir.

Ahirete inanmayan kimse ise, nefsinin kötülüğüne tabi olmuş, günahkâr olmuş,<sup>51</sup> hayatının gayesiz olduğunu zanneden,<sup>52</sup> sadece dünya hayatını tercih eden,<sup>53</sup> etrafına ders almadan bakan,<sup>54</sup> kibirli, riyakâr,<sup>55</sup> iyiliği menfaati için, başa kakmak için yapan,<sup>56</sup> merhametsiz, korkak, zalim<sup>57</sup>... kimseler olarak tavsif edilmişlerdir.<sup>58</sup>

Bütün bunlar ahirete iman etmenin hem toplum hem de insan hayatı için ne kadar gerekli ve faydalı olduğunu, ahirete imandan yoksun olmanın ise bütün bu faydalardan yoksun olma anlamına geldiğini göstermektedir. Böyle bir toplum erdemli toplum olur, ahirete iman olmayan toplum ise erdemsiz toplumdur. Bu

<sup>44</sup> Bakara, 2/154.

<sup>45</sup> Bkz. Bakara, 2/194-196-203-233; Nisa,4/59; Nur,24/2.

<sup>46</sup> Al-i İmran, 3/143.

<sup>47</sup> Bakara, 2/245.

<sup>48</sup> Maide, 5/29.

<sup>49</sup> En'am, 6/92.

<sup>50</sup> Al-i İmran, 2/14; Tevbe, 9/38; Ahzab,33/28-29.

<sup>51</sup> Ta-ha, 20/16.

<sup>52</sup> Mü'minun, 23/115.

<sup>53</sup> A'raf, 7/51.

<sup>54</sup> Furkan, 25/40.

<sup>55</sup> Nahl, 16/22.

<sup>56</sup> Bakara, 2/264.

<sup>57</sup> Al-i İmran, 3/151; Tevbe:9/45.

<sup>58</sup> Hökelekli, *İslam'da Ahiret İnancı*, s.152-153, Güllüce, a.g.e. s.310-313.

sebeple ahirete iman, insan ve toplum için lüzumludur. Ahirete inanmak, aslında insan hayatının bu dünyada ayrılmaz bir parçası gibidir.

### SONUÇ

Tarihin bütün devirlerinde ve toplumlarda daima kendisiyle karşılaşılan evrensel bir olgu olan din, insanı hem içten hem dıştan kuşatan, onun düşünce ve davranışlarında kendini gösteren bir disiplindir.

Dindeki ahiret inancı, bir yandan uhrevî sorumluluk şuuruyla insanın ahlaki gelişmesine katkıda bulunurken öte yandan ölüm korkusunun insan psikolojisi üzerindeki tahrip edici etkisini önler. Ahiret inancı, insanın içindeki ebediyet duygusuna cevap vermek bakımından da önem taşımaktadır. Sıkıntılardan kurtulup ebedi huzura ulaşma, Allah'ın rızasını elde etme ideali insanda yaşama sevincine yol açar, dünyanın ıztıraplarına karşı tahammül gücü verir. Geçici dünya arzuları aslında insan ruhunu tatmin etmediğinden, ahirete iman, ona en yüksek ve ulvi zevkler, manevi hazlar kazandırır.

Ahirete iman etme insanda fitri olması, insanın böyle bir hayata iman etmesi, dünya hayatı açısından pek çok faydası olmasından dolayı aslında ahirete iman düşüncesi insan hayatının ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Bu olmadığı zaman kendisinde, manevi aleminde oluşan boşluğu başka bir şeyle doldurması mümkün değildir. Ahirete inanma sayesinde hem bu dünyadayken mutlu, huzurlu olur ve yaptıklarının sonucunun nasıl olacağını anlar hem de bu dünya hayatından ayrıldıktan sonra gideceği alemi bilir ve ona göre davranışlarına yansıtır.

### BİBLİYORAFYA

- ALTINTAŞ, Ramazan, *İslam'da Ahiret İnancı(Sempozyum)*-Cumhuriyet Ün. İlahiyat Fak, Sivas Yay. Sivas, 2007.
- AYDIN, M.Said, *Din Felsefesi*, Selçuk Yay. Ankara, 1997.
- COŞKUN, İbrahim, *İslam Düşüncesinde İnkâr Problemi*, Tekin Kitabevi, Konya, 2003.
- GÜLLÜCE, Veysel, *Kur'an-ı Kerim'de Ahiret İnancının Temelleri*, Ekev Yay. Erzurum, 2001.
- CÜRCANİ, Seyyid Şerif, *Ta'rifat*, Dar'ul-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995.
- HÖKELEKLİ, Hayati, *İslam'da Ahiret İnancı(Sempozyum)*-Cumhuriyet Ün. İlahiyat Fak, Sivas Yay. Sivas, 2007.
- HÖKELEKLİ, Hayati, *Din Psikolojisi*, T.D.V.Yay. Ankara, 1996.
- İBN-İ MANZUR, Cemaleddin Muhammed b.Mükerrem, *Lisanu'l-Arab*, Dar'us-Sadr, Beyrut, ts.
- İSFEHANİ, Ebu'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed, *Müfredat fi Ğaribi'l-Kur'an*, Beyrut, tsz.
- KARADAŞ, Cağfer, *İslam'da Ahiret İnancı (Sempozyum)*-Cumhuriyet Ün. İlahiyat Fak. Sivas Yay. Sivas, 2007.
- KARAGÖZ, İsmail, *Din ve Vicdan Özgürlüğü*, DİB Yay., Ankara, 1997.
- KASAPOĞLU, Abdurrahman, *Kur'an'da İnsan Psikolojisi*, Yalnızkurt Yay. İstanbul, 1997.
- OCAK, Ahmet Yaşar, *DİA, "ab-ı hayat"*, I, İstanbul, 1988.
- ÖZLER, Mevlüt, *İslam Düşüncesinde Tevhid*, Nun Yay. İstanbul, 1995.

- 
- ÖZTÜRK, Yener, *İmkani ve Lüzumu Açısından Kur'an'da Ahiret*, Işık Yay, İstanbul 2001.  
ÖZTÜRK, Yener, *Kur'an'da Kalb ve Mühürlenmesi*, Işık Yay. İstanbul, 2003.  
TOPALOĞLU, Bekir-Çelebi, İlyas, *Kelam Terimleri Sözlüğü*, İSAM, İstanbul, 2010.  
TOPALOĞLU, Bekir, DİA, "ahiret", I, İstanbul, 1988.  
TOPRAK, Süleyman, *Ölümden Sonraki Hayat*, Esra Yay. Konya, 1997.  
TÜMER, Günay-Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, Ocak Yay. Ankara, 1993.  
TÜMER, Günay, DİA, "din", XI, İstanbul, 1994.  
YAZIR, Elmalılı M.Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Çelik-Şura Yay. İstanbul, 1993.